

Szlovákia egykori magyar könyvtáiról

Brogyányi Kálmán könyvtári kézikönyve ürügyén

KÉGLI Ferenc

A Brogyányi Kálmán tudományos tanácskozás. (Brogyányi Kálmán művészettörténeti és könyvtártudományi munkásságának ismertetése) címmel 2000. május 15-én Pozsonyban, a Magyar Intézet Székházában rendezett konferencián elhangzott előadás átdolgozott, bővített és szerkesztett szövege.

Bevezetés

Közismertek azok 20. század közepéig megjelent általános könyvtártani kézikönyvek, amelyek azzal a céllal készültek magyar könyvtárosok számára, hogy segítséget nyújtsanak mindennapi munkájukhoz. *Kudora Károly, Gulyás Pál, Ferenczi Zoltán* valamint *Káplány Géza* kézikönyvei¹ mellett azonban kevésbé (sőt, szinte egyáltalán nem) közismert *Brogyányi Kálmán: Magyar könyvtári szolgálat*² című munkája, amely hetven évvel ezelőtt, 1941 végén jelent meg a szlovákiai Pozsonyban.

A Toldy Kör által kiadott mű célját *Csáky Mihály*, a Szlovákiai Magyar Párt kulturális ügyeinek vezetője fogalmazta meg a kötet előszavá-

ban: „Minden nemzet lelkisége, érzése, vágyai, szellemi életének színvonala irodalmában fejlődik ki. A magyar irodalom és szellemi élet központja az anyaországban van. Ha tehát benne akarunk maradni az egyetemes magyar szellemi fejlődésben, gondoskodnunk kell a magyar könyv szolgálatának tervszerű megszervezéséről. A jelen mű ezt a célt szolgálja.”³

Megjelenését követően e munkát nem ismertette a magyarországi szaksajtó, s a későbbiekben is csak említés szintjén fordul elő a szlovákiai vonatkozású magyar művelődés- és könyvtártörténeti közleményekben.⁴ Talán ebből is adódhat, hogy nem szerepel a *Könyvtárosok kézikönyve* 5. kötetének magyar könyvtártani szakirodalommal foglalkozó fejezetében.⁵ A könyvtár kezeléséhez alapvető (mai terminológiával élve)

könyvtár-technológiai ismereteket tartalmazó munka – úgy gondolom – megérdemel egy „kései” recenziót.

Szerzője, Brogyányi Kálmán 1905. június 5-én, Felsőkocskóczon (szlovákul Horné Kočkovce, ma Puhó városrésze) született és az USA-ban, Yonkersben halt meg 1978. okt. 9-én. A hamvait tartalmazó urna 1994. szept. 10-én lett végleges nyugalóhelyére, a pozsonyi Szent Márton-temetőben lévő családi sírboltban elhelyezve.⁶

Születésének századik évfordulóján *Hushegyi Gábor* pozsonyi művészettörténész többek között ezt írta róla: „*Brogyányi a két világháború közötti Szlovákia egyik legjelesebb művészetkritikusa, fotóelméleti közvetítője, nemzetiségi lapszerkesztője, valamint a pozsonyi és a nemzetiségi művészeti élet szervezője volt, majd az 1930-as évek közepétől egyre határozottabban politikai, társadalmi szerepet vállalt, a második világháború éveiben pedig már a pozsonyi magyar könyvtár vezetője, valamint a szlovákiai magyar politika radikális németbarát szárnyának prominens képviselője lett.*”⁷

Ahhoz, hogy Brogyányi könyvtártani művét érdemben értékelni lehessen, szükséges néhány pillantást vetni a kiadvány megjelenésének körülményeire, továbbá arra a pozsonyi, illetve szlovákiai magyar könyvtári kultúrára is, amelyben, és amelynek számára ez a gyakorlati kézikönyv készült.

A pozsonyi Városi Magyar Könyvtár

Az 1938. november 2-i, első bécsi döntés nyomán a Csehszlovák állam szlovák területén csak Pozsonyban és környékén, Nyitrán és vidékén, valamint Kelet-Szlovákia néhány abaúj-zempléni községében maradt nagyobb számban magyarok. Kulturális és népművelő szervezeteik kezdetben majdnem kivétel nélkül szüneteltek,⁸ szellemi táplálékot számukra csakis a magyar írás, a magyar könyv jelenthette. Pozsony város közkönyvtára ekkorra már közel száz éves múltra tekinthetett vissza. Az I. világháborút követő államváltás után évekig

nem működött, csak 1925-ben nyílt meg ismét, főként szlovák, cseh, magyar és német nyelvű műveket kínálva az olvasók számára.⁹

1939 januárjában a pozsonyi német népcsoport képviselői kérték a korábban egységes városi könyvtár német nyelvű anyagának az elkülönítését arra hivatkozva, hogy az egykori Csehszlovák Köztársaság még hatályos 1919. évi 430. sz. törvényének 2. §-a szerint, ha egy településen a kisebbség létszáma legalább négyszáz, akkor számára külön könyvtár, vagy az általános könyvtáron belül külön kisebbségi osztály állítandó fel.¹⁰ A kérés alapján az addig egységes vezetésű városi könyvtárból ekkor vált ki a városi német közkönyvtár.¹¹

A német kezdeményezés jó alkalom volt ahhoz, hogy egy hónapra rá, a pozsonyi városi tanácsadó testület 1939. február 11-ei ülésén *dr. Neumann Tibor* kormánybiztos-helyettes is beterjesztette az Egyesült Magyar Pártnak azt az indítványát, hogy *dr. Kovač Belo* kormánybiztos, az említett törvény értelmében alakítsa meg a magyar könyvtár tanácsot, és hozza létre a városi magyar könyvtárt.¹² A város által fizetendő magyar könyvtárosi állásra is voltak jelöltjei a pártnak: elsősorban Brogyányi Kálmán tanárjelölt, másodsorban *Cséfalvay Győző* magántisztviselő. A kormánybiztos – elfogadva a párt javaslatát – *dr. Faust Ovidius* városi főtanácsost, a kulturális osztály vezetőjét bízta meg az előkészítés feladatával.¹³

A Városi Magyar Könyvtár élére július 1-jével Brogyányi Kálmán kapott kinevezést. A magyar és francia irodalomtörténetet tanult, külföldi tanulmányutakat tett 34 éves esztéta és művészettörténésznek eddig két könyve jelent meg, és számos folyóirat szerkesztésében vett részt vagy tartozott szerzői gárdájához. Tagja volt az 1938 októberében Pozsonyban létrejött Magyar Kulturális Tanácsnak, amely arra törekedett, hogy az „átélt és elkövetkező” államjogi változások során biztosítsa a magyarság kulturális és művészeti vagyonának (múzeumok, irattárak, könyvtárak, képtárak, műemlékek, egyesületi helyiségek stb.) sértetlen átmentését.¹⁴ Úgy szintén tagja volt (a körülmények miatt ebben a

formában meg nem valósult) pozsonyi Magyar Ház (lényegében a magyar kulturális intézmények leendő épülete) előkészítő bizottságának, amelynek tagjait *Esterházy János*, az Egyesült Magyar Párt elnöke kérte fel e tisztségre 1939 januárjában.¹⁵

Nem túlzott tehát az Új Hírek című pozsonyi lap, amikor a könyvtárosi feladatokat elvállaló Brogyányi személyét úgy mutatta be, mint „*akinek kulturális életünkben végzett munkája garancia lesz arra, hogy a pozsonyi városházán ezt a fontos, egyetlen magyar intézményünket a lehetőség szerint kifejlessze és valóban az itteni magyarság jelentős kultúrbástyájává építse ki.*”¹⁶ A *Stelczer Lajos* elnökletével¹⁷ működő magyar könyvtártanács elvi irányításával, a könyvtár vezetőjeként Brogyányi önállóan végezhetett teendőit. Ő is elmondhatta azt, amit kortársa, *Szeredai Gruber László* költő, a pozsonyi egyetemi könyvtár munkatársa így fejezett ki egyik versében:

Másoknak ünnep, nékem hétköznapom a könyv,
Mindennap száz fordul meg kezemen,
Címtározom, megszámozom, szakokba osztom,
S megsimogatom néha csendesen.¹⁸

A nyári két hónap elegendő volt a mintegy tízezeres állomány rendbetételére. Az olvasókat felszólították a régóta kikölcsönzött könyvek visszahozására.¹⁹ Az elmúlt húsz év folyamán olyan művek is bekerültek a könyvtárba, amelyek nem feleltek meg a kor szellemének. Ezeket a (főként a Bécsi Magyar Kiadónál megjelent) köteteket Brogyányi kivonta az állományból, viszont tudományos értékkel bíró munkákat – legyenek azok bármilyen világnézetűek is – nem selejtezték ki. A város költségvetése 22 000 koronát szánt a gyűjtemény gyarapítására. A könyvtár vezetője elsősorban a budapesti könyvnap újdonságai-ból vásárolt, továbbá magyar vonatkozású társadalom-tudományi művekkel, magyar, illetve külföldi írók regényeivel bővült az állomány. A leltárba vétellel párhuzamosan megkezdődött a katalógusok építése is.²⁰ Nem ismert a szépirodalmi művek raktári rendje, az viszont tudható, hogy a szakirodalom köteteinek kezdetben

római számmal kezdődő raktári jelzetük volt. Valószínű, hogy a számok a szekrényeket jelölhették, s a polcra utalhatott a szám utáni kisbetűs a, b, c stb.²¹ (A későbbiekben ezt az állományt Brogyányi az Egyetemes Tizedes Osztályozás jelzetei alapján állította fel.)²²

A város tulajdonában lévő Primási palota földszinti boltíves helyiségeiben kialakított Városi Magyar Könyvtár 1939. szeptember 1-jén, egy pénteki napon nyitotta meg kapuit.²³ Hétfőn, szerdán és csütörtökön délelőtt, kedden és pénteken délután, összesen heti 32 órás nyitva tartással állt a magyar nyelvű könyvet kölcsönözni vágyó pozsonyiak rendelkezésére.²⁴

Az 1940. évi nyári kölcsönzési szünetet követően a gyermekeket már egy külön ifjúsági részleg várta, amelyben a képeskönyvektől a serdülők olvasmányáig, minden fontos ifjúsági irodalom megtalálható volt. A részleg saját katalógussal is rendelkezett.²⁵

Állományának és forgalmának növekedésével a könyvtár kinőtte meglévő területét a Primási palotában. 1942 januárjában már a volt Vízikaszárnyát jelöli meg helyéül a pozsonyi Magyar Hírlap kulturális programokat ismertető rovata.²⁶ Állománya az év közepére közel 15 000 műre²⁷ növekedett, s a forgalmi adatok szerint az év folyamán 17 133 esetben 36 978 kötetet kölcsönöztek ki az olvasók.²⁸

A könyvtáros Brogyányi Kálmán közéleti tevékenysége

Az adatok azt bizonyítják, hogy Brogyányi Kálmán 1939 és 1942 között végzett könyvtárosi munkáját eredményesen végezte. Ez idő alatt sem hanyagolta el azonban eredeti szakmáját: titkárként, illetve alelnökként tevékenykedett a pozsonyi Képzőművészeti Egyesületben,²⁹ képzőművészeti kiállításokról számolt be az Új Hírek hasábjain,³⁰ s ugyanott művészettörténeti vonatkozású cikkei³¹ jelentek meg. A Toldy Kör rendezvényeként 1939 novemberének végén,

december elején vetítettképes formában művészettörténeti témáról,³² 1940 októberében pedig a magyar népművészetről tartott előadást.³³ Publicisztikai működésében a könyvekkel való foglalkozás is teret kapott. 1939 nyarán *Magyar könyvek* címmel könyvismertető rovatot szerkesztett az Új Hírekben,³⁴ a következő év novemberében pedig *A magyar könyv története* címmel tartott előadást a Toldy Körben, esztétikai szempontból bemutatva a magyar könyvnyomtatás fejlődését.³⁵ *Környei Elekkel* és *Peéry Rezsővel* közösen a Magyar Hírlapnak Vasárnap. Művészet, irodalom, tudomány című heti mellékletét szerkeszti 1942-ben, miközben a hetente megjelenő Magyar Néplap szerkesztője is volt. Előadást tartott a pozsonyi rádió magyar óráján időszerű művészeti eseményekről.³⁶

A Magyar könyvtári szolgálat

Egy önálló könyvtár megszervezése és működtetése kulturális és szakmai szempontból nagy feladatot jelent. Az ezen a területen szakképzetlen Brogyányi nem számíthatott olyan magyar könyvtárosi tanfolyamra, mint amelyet az 1930-as évek közepén szerveztek Csehszlovákiában,³⁷ s minden bizonnyal érzékelnie kellett megfelelő magyar nyelvű útmutató, segédkönyv hiányát. Feladatához felnőve, a szakmai ismereteket önerejéből elsajátítva és alkalmazva érlelődhetett meg benne az az elképzelés, hogy rajta kívül más magyar könyvtárosok számára is szükséges lehetne egy, a könyvtár kezelését segítő – a szlovákiai viszonyokat figyelembe vevő – gyakorlati kézikönyv. A *Magyar könyvtári szolgálat* című könyvtártervezési megírásának ezek lehettek a motívumai, 1941-re pedig kiadásának feltételei is megteremtődtek.

A nagymúltú pozsonyi Toldy Kör ugyanis egyebek mellett azt a célt tűzte ki maga elé, hogy az önálló Szlovákia 1939. márciusi kikiáltását követően is fenntartsa és fejlessze az ottani magyar irodalmi életet.³⁸ Már 1939 júliusában létrejött tagjaiból az a szerkesztőbizottság, amely – az el-

képzelések szerint – még az ősz folyamán megkezdte volna a *Bibliotheka Istropolitana* című sorozat köteteinek a közreadását. A szerkesztőbizottság vezetője *Floch István* lett, s a hétagú szerkesztőbizottságban ott találjuk Brogyányi Kálmánt is.³⁹

A sorozat megindítására azonban csak 1941-ben került sor. Brogyányi kötetéről először 1941 áprilisában történik említés nyilvánosan a pozsonyi Új Hírekben, mint a sorozat előkészületben lévő egyik tagjáról. Címét ekkor még „*Magyar könyv és könyvtári szolgálata*” formában közölték.⁴⁰ Májusban viszont már a végleges címmel szerepel, mint a *Mayer Imre* által szerkesztett a „*magyar történelmi, irodalmi és testnevelési kérdésekkel foglalkozó sorozat*” előkészületben lévő tagja.⁴¹ Maga a kézirat bizonyára 1941 nyarán került lezárásra, mivel a Függeléként közölt nyomtatványminták ábráiban a könyvlap és kölcsönzőjegy fényképén a legkésőbbi dátumbélyegzés 1941 júniusában történt. Az 59 oldalas, fűzött kiadvány végül is 1941 utolsó negyedében készült el a pozsonyi Concordia nyomdában. Bár a sárgás borítófedélen főbizományosként a pozsonyi Veritas Kiadóvállalat van megnevezve, hirdetni mégis a nemrég létrehozott Madách Könyvesház hirdette, az alábbi formában:⁴²

KÖNYV A MAGYAR KÖNYVRŐL

Brogyányi Kálmán:

MAGYAR KÖNYVTÁRI SZOLGÁLAT

(Csáky Mihály előszavával)

A tudományos felkészültséggel megalkotott tanulmány az ősnymtatványoktól kezdve a modern könyvtári szolgálatig mindent felölel. Könyvtárosok és könyvbarátok részére nélkülözhetetlen kézikönyv. Ára fűzve 25^{,-}. Kapható minden könyvkereskedésben. Megrendelhető: Madách Könyvesház, Bratislava, Victoria (Dlhó) ul. 2.

Az árként közölt 25 korona két koronával volt olcsóbb, mint akkortájt egy kiló disznósír pozsonyi ára,⁴³ postai megrendelés esetén viszont még a másfél korona szállítási díjat is mellékelni kellett.⁴⁴

Kézbe véve a kiadványt, könnyen megállapíthatjuk, hogy a szerző mely nyomtatott forrásokra támaszkodott, mivel a 48. oldalon megtaláljuk

a kilenc hivatkozott mű felsorolását:

BORECKÝ, Jaromír: Pravidla katalogu základního v Praze 1925.

Dezimal-Klassifikation. Deutsche Kurzausgabe. Zweite, erweiterte und verbesserte Auflage. Berlin 1941.

DRESCHER Pál: A szép magyar könyv. 1473–1938. Budapest 1938.

FITZ József: A könyv története. Budapest 1930.

KÁPLÁNY Géza: A könyvtárosi élethivatás a könyvtárosképzés tükrében. Budapest 1937.

KOUTNÍK, Bohuslav: Racionalizace v knihovnictvi v Praze 1931.

KOZOCSA Sándor: Bevezetés a bibliográfiába. Budapest 1939.

MADZSAR József: Mintajegyzék városi nyilvános könyvtárak számára. Budapest 1913.

NÉMETH Endre: A tízedes osztályozás fejlődése. Budapest 1939.

Azt láthatjuk, hogy forrásként nem nevez meg egyet sem a korábbi magyar könyvtártani kézikönyvek közül, igaz, hogy ezekből a legutolsó is majdnem harminc évvel korábban íródott. Nem tudni miért, de könyvében Brogyányi konkrétan nem említi a Városi Magyar Könyvtárban végzett munkájának tapasztalatait.

A kézikönyv fő fejezetei: A könyv; A könyvtár; A könyv útja a könyvtárba; Rendelés – naplók; Statisztika; A könyvtári racionalizáció; A szakbeosztás; Katalógus készítés; A könyv leírása; A bibliografia; A könyv megőrzése; A kölcsönzés. Az érdemi részeket követi a már ismertetett kilencféle Forrásművek című jegyzék, a Tárgymutatónak nevezett tartalomjegyzék, amely a fejezet címén kívül annak részletes tartalmát is mutatja, a Függelék pedig a könyvtári nyomtatvány-mintákat közli.

A „szolgálat szelleme” – tudnivalók könyvről, könyvtárakról

A fejezetcímekből látható, hogy a mű nemcsak szimpla gyakorlati tudni- és tennivalók gyűjteménye, hanem alapozó ismereteket is kíván nyújtani – ha csak pár oldalon keresztül is – tár-

gyáról. Ezért foglalkozik az első fejezet a könyv fogalmával, történeti fejlődésével, a nyomdászat létrejöttével, a magyar könyvnyomtatás kezdetének felidézésével. Ugyanez mondható el a következő, a könyvtárral általában foglalkozó részről. Rövid bekezdések magyarázzák meg a könyvtártudomány, a könyvtárpolitika és a könyvtártulajdonos fogalmát, a könyvtár jellegének lehetséges változatait. Itt található egy áttekintés a szlovákiai magyar népkönyvtárak helyzetéről és társadalmi szerepéről, kihangsúlyozva azt is, hogy – amennyiben teljes értékű munkát óhajt végezni – ifjúsági rész nélkül nyilvános közkönyvtár el sem képzelhető. Itt foglalkozik a könyvtáros és az olvasó kapcsolatával. Szükségesnek tartja az olvasói „Kíváncsi könyv” meglétét mindenhol. A könyvtárosság általános szabályaként „egy indiai könyvtáros” öt pontjaként közli (Káplány Géza hivatkozott műve nyomán) *Ranganathan* ma már közismert szabályait. Saját – ma is érvényes – könyvtárosi ars poeticáját is megfogalmazza e fejezet végén: „*A SZOLGÁLAT SZELLEME* [így, nagybetűkkel szedve!] *uralkodik a jó könyvtárban, az önzetlen, másokat, a közt kielégítő munkaszeretetet. A könyvtáros, hasonlóan a pedagógushoz, másokért és másoknak tud, érettük olvas, művelődik és igyekszik kielégíteni olvasóit. Ez az igény az olvasó részéről erkölcsi feladatot is jelent a könyvtáros számára. Ha a könyvtáros tisztában van ezekkel a feladatokkal és a körülmények meg is engedik, hogy teljes munkát végezzen, a legnagyobb szolgálatot tette a nemzeti művelődés érdekében.*”⁴⁵

A következő fejezetek már a gyakorlati tennivalókat tárgyalják. Erre vonatkozóan négy területet nevez meg: a beszerzés (kiválogatás és megrendelés), a katalógizálás, (címleírás és osztályozás), a raktározás, valamint a kölcsönzés és az ezzel összefüggő tennivalók. (Az egyes fejezetek is ebben, a munkafolyamat szempontjából is helyes sorrendben követik egymást, mindössze a *Statisztika* és *A könyvtári racionalizáció* című fejezetek ékelődnek be főlegesen a könyvek leltárba vételét és a könyvtári szakrendszereket tárgyaló fejezet közé.)

Az állomány gyarapítására vonatkozóan tulajdonképpen egy teljes gyűjtőköri áttekintést olvashatunk közkönyvtári szempontból, s a szerző láthatóan azonos gyűjtőkörűnek tekinti az általános művelődést szolgáló egyesületi és szervezeti könyvtárakat is. A beszerzés során alkalmazkodni kell az olvasóközönség igényéhez, de – mivel véleménye szerint a „jó könyvtáros egy kissé pedagógus is”⁴⁶ –, úgy gondolja, hogy különösen a városokban az ismeretterjesztő művek lehetnek magasabbak az olvasók általános műveltségi színvonalánál, „hiszen fejlődni és emelkedni akarunk, olvasóinkat egyre magasabb régiók felé akarjuk irányítani”.⁴⁷

A munkaszervezés kérdései

A statisztikai kimutatások készítésével kapcsolatban emellett, hogy a szerző közli, hogy milyen részletességgel kell a közkönyvtáraknak évi jelentésükben az illetékes hatóságok számára statisztikai adatokat szolgáltatni, felhívja a figyelmet arra is, hogy az adatok tanulmányozásából, értékeléséből pontos képet nyerhetünk a könyvtári munka hatékonyságáról, az olvasók érdeklődéséről.

A munkaszervezésről szóló fejezet összegzése így szól: „A könyvtári racionalizáció a könyvek, nyomtatványok formátumainak a nagyságában, a bibliográfiai szakjegyzékek felállításában, a helyes katalogizálás kérdésében, a kölcsönzés, valamint a belső könyvtári munka eredményességében rejlik.”⁴⁸ Folyamatábrán láthatjuk azt az utat és azokat a tevékenységeket, melyek elvégzésével a könyv a beszerzésétől eljut az olvasóig.

A tartalmi és formai feltárás

Értelemszerűen az egész munka jelentős részét, több mint 30 %-át teszik ki a könyvek tartalmi és formai feltárásának lehetőségeivel és módszereivel foglalkozó fejezetek. A Szakbeosztás című fejezet Bacon tudományrendszerének bemutatását követően rövid áttekintést nyújt a legfontosabb könyvtári szakrendszerekről.

Ezt a részt az Egyetemes Tizedes Osztályozás ismertetése követi a „nemzetközi dokumentációt szolgáltató bibliográfiai társaság” által átnézett rövidített német nyelvű táblázat 2. bővített és javított kiadásának alapján. Felsorolja a főtáblázat jelzeteit és a hozzájuk tartozó tárgyköröket az első két számjegyig, de ott, ahol a szakterület (pszichológia, színház), illetve a magyar vagy szlovák vonatkozás igényli (magyar irodalom, földrajz) további számjegyig is elmegy. A számjelzeteknek megfelelő magyar fogalmak láthatóan nem a Fővárosi Nyilvános Könyvtár által akkoriban használt tárgykör-megnevezéseinek⁴⁹ az átvétele, hanem több esetben megállapíthatóan Brogyányi saját fordítása németből.

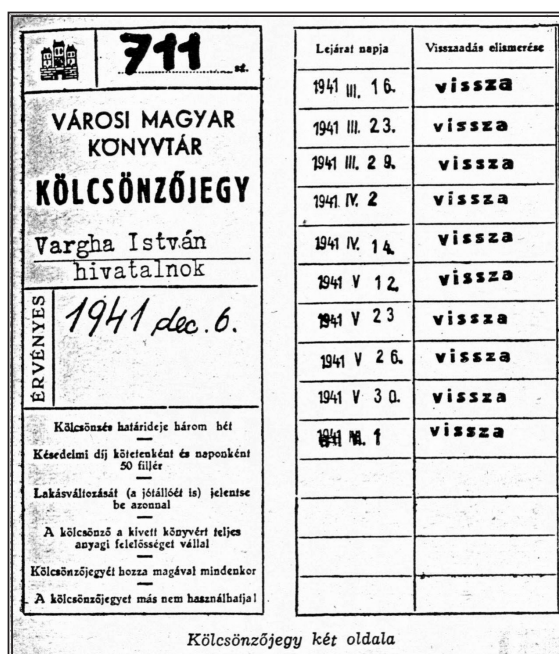
A két világháború közötti évek magyar nyelvű könyvtári szakirodalma között nagyon kevés művet találunk, amely valamilyen szintig tartalmazná az ETO jelzetanyagát. Gulyás Pál: *A bibliográfia kézikönyve* című munkájának ETO jelzeteket is bemutató 1. kötete szintén 1941-ben jelent meg, de az összevetésből kiderül, hogy ez a kiadvány Brogyányihoz nem jutott el. Káplány Géza: *A könyvtárak korszerű rendezése és fejlesztése* című, kétkötetes műve pedig, melynek 2. kötete valójában az ETO rövidített magyar kiadása, két évvel később jelent csak meg.

A Katalógus készítése és *A könyv leírása* című fejezetek meglepő részletességgel tárgyalják a cíMLEÍRÁS, illetve a katalógus-szerkesztés kérdéseit, természetesen, ahol csak lehet, magyar példákkal élve. Szükséges lehetett ez a módszer, hiszen a magyar könyvtárosoknak saját maguknak kellett elkészíteniük a könyvek cíMLEÍRÁSAIT, szerkeszteni katalógusukat, mivel nem számíthattak az állam részéről módszertani segítségre. *A bibliográfia* című fejezet összefoglalja a bibliográfia műfajait, s képet ad a magyar könyvészetek folyamáról.

A könyvek raktározása, kölcsönzése

Föl sem merülhet, hogy könyvtári kötés nélkül az állványra kerülhessen egy könyv, hiszen a feldolgozást követően a fűzött könyvnek azonnal könyvkötőhöz kell kerülnie. Praktikus tanács-

kat olvashatunk a könyvek higiénijára vonatkozóan, illetve a kölcsönzés lebonyolításának, adminisztrációjának tennivalóiról. Főként a kölcsönzéskor használatos nyomtatványokról közöl képeket a Függelék is, a napilapok nyilvántartására vonatkozó kardex, valamint a helyrajzi napló fejlécének bemutatása után. Az itt látható tizenhárom, valamint a szövegek közötti két ábrán, a könyvtári nyomtatványokon a rovatok megnevezése mindenütt magyar nyelvű, s mivel ezek jórészt az eredetiről készített fényképek alapján készültek, arra következtethetünk, hogy a magyar könyvtárban nem volt kötelező a szlovák nyelvű nyomtatványok használata. Az utolsó

ábra különösen érdekes dokumentuma az intézmény nyomtatványainak:

Az olvasók tanáccsal, útmutatással való ellátását Brogyányi a könyvtári szolgálat legnemesebb részének tartja. „Az az elismerés, sőt szeretet, amit a jól végzett szolgálat nyomán az olvasóktól nyer a könyvtáros, az igazi fizetség minden munkájáért.”⁵⁰

A szlovákiai magyar könyvtárak

Kézikönyve mottójául a következő *Babits Mihály*-idézetet helyezte el Brogyányi Kálmán a címlap verzóján:

Jelent a jelennel, testvért a testvérrrel
köss össze, Magyar könyv, dús közös
eszmékkal!

Az idézett két sor Babitsnak a Pesti Napló 1929. május 19-ei számában közölt, *Ritmus a könyvről. /A magyar Könyv ünnepére/* című verséből való. Mivel ezt a költő nem sorolta be egyik kötetébe sem,⁵¹ így Brogyányinak a forrása minden bizonnyal Bay Ferencnek *A korszerű könyvtári szolgálat* című, füzetformában is megjelent előadása⁵² lehetett. (Azt is feltételezhetjük, hogy Brogyányi könyvének címadására is hatott Bay Ferencnek, a győri városi könyvtár vezetőjének ez a munkája.) Ebben a kiadványban ugyanis megtalálható a versnek egy olyan részlete, mely tartalmazza a mottóul választott két sort is. Babits verssorai a magyar kultúra, s hordozója, a magyar könyv összekötő voltára utalnak. Hatását viszont csak akkor fejtheti ki, ha eljut mindenhová, ahol az anyanyelvi kultúrát ápolni kívánják. A Magyar könyvtári szolgálat lehetséges hatását is csak úgy érzékeltethetjük, ha bemutatjuk, hol működtek ez idő tájt Szlovákiában magyar könyvtárak.

Az 1938 végét, 1939 elejét követő időszakban a szlovákiai magyarság kulturális és népművelő szervezetei majdnem kivétel nélkül szüneteltették tevékenységüket, szellemi táplálékot csakis a magyar írás, a magyar könyv jelenthetett. Ebből adódóan „a kisebbségi magyar politikai és kulturális vezetés a magyar könyv ügyét a legelső megoldandó feladatok közé helyezte” – állapítja meg Brogyányi a budapesti kiadású *A szlovákiai magyarság élete. 1938–1942* című, 1942-ban megjelent kötet egyik tanulmányában, amelyben a szlovákiai magyar könyvtárak 1938 ősze utáni helyzetéről számol be.⁵³

Pozsonyban nemcsak a Városi Magyar Könyvtár állt a népcsoport rendelkezésére, hanem a magyar egyesületek is rendelkeztek könyvtárral,

s voltak könyvtárosaik, akik hasznosíthatták a Brogyányi-féle kézikönyvet. Így természetesen a város egyik legrégebb magyar egyesületének, a Polgári Kaszinó Egyesületnek is volt könyvtára – könyvtárosa ezekben az években *Feigler Otmár* volt.⁵⁴

A Pozsonyi Keresztény Kereskedők Segélyező Egylete 1938 decemberében költözött új székházában. Az egyesület értékes könyv- és irattárat is birtokolt, amelyet ekkor *Hajek János* és *Schiffler Otmár* kezelte.⁵⁵

A Keresztény Kultúrkörben, 1940 augusztusában *Czuczor Ilonka* számolt be könyvtárosi munkájáról, a közgyűlés pedig továbbra is őt bízta meg a könyvtári teendők ellátásával.⁵⁶

Jelentős volt a Toldy Kör könyvtára is, amelynek főkönyvtárosává az 1941. januári tisztújításon ismét *Zsakay Ödönt* választották, a könyvtárosok pedig *iff. Bertha Géza, Csáder Lili* és *Duhovszky Edéné* lettek.⁵⁷ A könyvtár – a nyári szünet kivételével – minden szerdán este 6 és 8 óra között állt a kör tagjainak rendelkezésére.⁵⁸

A Katolikus Kaszinó vezetőségében 1942 májusában *Mészáros Imre* a könyvtáros, a segédkönyvtáros pedig *Bertha László* volt.⁵⁹

A szlovákiai magyar főiskolások szervezete, a Magyar Akadémikusok Keresztény Körének könyvtára minden csütörtök este ¾ 7-től 8-ig és szombaton déli 12-től ½ 1-ig tartotta hivatalos óráit.⁶⁰ Könyvtárosa *Fogarassy László*, aki 1942 júniusában köszönetet mondott a Madách-Könyvesháznak, mivel a kiadó ötezer korona értékű könyvvel gazdagította a MAKK könyvtárát.⁶¹

A nyitrai városi magyar közkönyvtár volt a pozsonyin kívül a másik nagyobb városi magyar könyvtár Szlovákiában. Könyvtártanácsa kétévi előkészítő munka után 1929-ben alakult meg, a könyvtár 1930-ban kezdett el működni.⁶² 1940 márciusában *Lencse Eduárd* könyvtárnak számolt be az eredményekről a városi könyvtár magyar osztályának könyvtárbizottsága értekezletén.⁶³

A lőcsei városi magyar könyvtár kezelését 1939-ben *Mertz Elza* nyugdíjas tanítónő végezte, aki maga is a könyvtártanács tagja volt.⁶⁴

A jogi lehetőség alapján közkönyvtár működött még a következő településeken: Alsóbodok, Bábindal, Barslédec, Besztercebánya, Dobsina, Gerencsér, Királyi, Geszt, Magyarböd, Menyhe, Nyitracehi, Pográny, Püspöki, Szalánc, Szúnyogdi, Vereckye, Zsére.⁶⁵

A Szlovákiai Magyar Közművelődési Egyesület, az SzMKE, még 1937 végén felhívással fordult az áldozatkész magyarokhoz, hogy ajánlják fel kiolvasott könyveiket, hogy azokat eljuttathassák a könyvhiányban szenvedő helyi szervezeteknek.⁶⁶ Az SzMKE időleges betiltása következtében a Magyar Párt titkárságai folytatták a szervezőmunkát: ekkor jött létre Gölnicbánya, Igló, Késmárk, Nagymihály, Nagyszombat, Poprád, Szomolnok és Zsolna könyvtára.⁶⁷

1941. augusztus 31-én, a pozsonyi Madách Könyvesház ünnepélyes felavatásakor Esterházy János, a Magyar Párt elnöke húszezer koronát ajánlott fel, hogy abból a szlovákiai szórványmagyarok könyvtárainak állományát bővítsék.⁶⁸ Az SzMKE tevékenységének újraengedélyezése után, a nyitrai Magyar Ház nagytermében 1942. június 28-án tartott egyesületi közgyűlésen, *Hostok István* titkár arról számolt be, hogy az év folyamán Esterházy adományából Kolon, Egerszeg, Királyi, Lédec, Zsére községek együttesen 589 kötetet kaptak. Ezen kívül az egyesület Dobsinára 35, Körmöcbányára 33, Nagymihályra 26 kötet könyvet küldött. Ugyanakkor a nyitrai titkárság 11 kötetet, a Magyar Párt Iparosok és Kereskedők Szakosztálya pedig 20 kötetet kapott az SzMKE-től. A három, egyenként 114 kötetes vándorláda a nyitrai vidéki Alsócsitár és Vicsápapáti, illetve a kelet-szlovákiai Nagyszalánc községnek jutott.⁶⁹

Még néhány további könyvtári adalék. Zsolnán, a Magyar Párt helyi szervezetének taggyűlése 1942. május 31-én *Gessay Irént* választotta meg könyvtárosnak.⁷⁰ Varannán az SzMKE helyi csoportja 1942. november 15-én tartotta első özszejövetelét, és a Magyar Párttal közös helyiségükben helyezték el a tagok által ajándékozott, főleg szépirodalmi könyveket és elhatározták kis könyvtáruk fejlesztését.⁷¹

Természetesen ezek a többségükben csekély állománnyal rendelkező, valódi könyvtárnak csak jóindulattal nevezhető gyűjtemények nem igényelték a könyvtári munka különböző módszereiben való elmélyülést, a könyvtárak kezelésével megbízott személyek viszont mind potenciális használói voltak Brogyányi kézikönyvének. A feldolgozott nyomtatott forrásokból sajnos nem derült ki, hogy hány példányban készült, és az sem, hogy hány példány fogyott el a kötetből. Az sem ismert, hogy mennyi kerülhetett a szlovákiai magyar könyvtárakba. A Madách Könyvesház az 1942. évi karácsonyi könyvjegyzékében ismét szerepelteti a szlovákiai kiadványok között, a Bibliotheca Istropolitana sorozat többi tagjával együtt.⁷²

Összegezés

Brogyányi Kálmánnak tulajdonképpen elegendő lett volna könyvtárosi munkájához, hogy megtanulva, begyakorolva a könyvtárban szükséges tennivalókat, ellássa a pozsonyi magyar olvasóközönség szolgálatát. Ő azonban többet tett ennél: Magyar könyvtári szolgálat című művével a szlovákiai magyar könyvtárosok szolgálatát is ellátta. Munkája teljes körűen tartalmazza a korabeli „közkönyvtáros” összes szükséges technikai tudnivalóit, miközben a könyvvel és a könyvtárral kapcsolatos fogalmakról is eligazít. A gyakorlati tennivalók ismertetésekor a könyv, miközben az ajánlott módszert bemutatja, mindig felhívja a figyelmet más lehetőségekre is. A szerző – helyzetéből fakadóan – láthatóan egy városi könyvtár szükségleteit veszi alapul, de megfogalmazásaiban gyakran jelzi a kisebb könyvtárak lehetséges szempontjait is. Elmondhatjuk, hogy a könyv közreadásával a szlovákiai magyar közkönyvtárak kezelői korszerűbb segédanyaghoz juthattak hozzá, mint magyarországi kollégáik, hiszen megjelenésének idején (eltekintve az 1937-es budapesti könyvtárosképző tanfolyam hallgatói által sokszorosításban kiadott előadásvázlatoktól) a magyarországi népkönyvtárak, egy 1934-ben

kiadott egylapos kezelési szabályzaton⁷³ kívül nem rendelkeztek gyakorlati célú segédlettel. Valószínűleg csak kevés példány élte túl régióink politikai-ideológiai változásainak következményeit. A szlovákiai könyvtárak közös online katalógusa jelenleg Eperjesen mutat egy példányt a kötetből.⁷⁴ Az Országos Széchényi Könyvtár törzsgyűjteményéből sokáig hiányzott, csak 1971-ben, illetve 1972-ben került antikváriumi vásárlásként egy-egy példány az állományba. A Könyvtári Intézet Könyvtártudományi Szakkönyvtárában is található egy példány, amely még a szerzetesrendek 1950-ben történt feloszlását követően jutott a magyaróvári piarista rendház könyvtárából az Országos Könyvtári Központ, majd annak megszűnte után a szakkönyvtár tulajdonába.

A szlovákiai magyarság kulturális élete egyik fontos dokumentumának tartom Brogyányi Kálmán munkáját. E „kései” recenzióval egyben fel kívántam idézni azt a könyvtári környezetet is, amelynek számára ez az alkotás készült. Az is célom volt, hogy a könyvtárosságot, a szlovákiai magyar kultúrát szolgálni kívánó munka ne maradjon végképp homályban a magyarországi és határon túli magyar könyvtárosok előtt. Hiszen Brogyányi Kálmán kézikönyvének zárómondata örök érvényű gondolatot fogalmaz meg: „*A könyvtár, jegyezzük meg jól, nemcsak művelődési eszköz, nemcsak tudományos intézmény, de anyanyelvünk és nemzeti kultúránk egyetlen intézményes őrhelye. Ezt szolgálni minden magyar kötelessége, akár könyvtáros, akár olvasó!*”⁷⁵

Jegyzetek

1. KUDORA Károly: Könyvtárta. Budapest, Dobrowsky és Franke, 1893. – FERENCZI Zoltán: A könyvtárta alapvonalai. Közread. a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége. Budapest, 1903. – GULYÁS Pál: A népkönyvtárak szervezése, fenntartása és kezelése. Kiad. a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa. Budapest, 1909.; 2. átd. kiad. 1913. – KÁPLÁNY Géza: Könyvtárak korszerű rendezése és fejlesztése. 1–2. köt. Kiad. a Technológiai Könyvtár Barátainak Egyesülete. Budapest, 1943.

2. BROGYÁNYI Kálmán: Magyar könyvtári szolgálat. Az előszót írta Csáky Mihály. Kiadja a Toldy-Kör. Pozsony, 1941, Concordia ny. 59 p. 22 cm. (Bibliotheka Istropolitana.)
3. Uo. [I]. p.
4. TURCZEL Lajos: Bevezető. In: Ének az éjben. Szlovákiai magyar írók. 1939–1945. Összeáll. és bev. Turczel Lajos. Bratislava, Madách, 1986. 7–29. p. (Brogyányi könyvének említése 16. p.). – Mezey László Miklós: Magyar könyvtárak a Felvidéken. /1919–1989./ = Könyvtáros, 1991. 2. sz. 103–108. p.
5. Könyvtárosok kézikönyve. 5. köt. Segédletek. Szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest, Osiris, 2003. 126–133. p.
6. A cseh/szlovákiai magyar irodalom lexikona. 1918–1995. Főszerk. Fónod Zoltán. Pozsony-Bratislava, Madách-Posonium, 1997. 42. p. – A (cseh)szlovákiai magyarok lexikona 1918-tól. Adatbank http://www.foruminst.sk/hu/9/lexikon/0/a_csehszlovakiai_magyarok_lexikona/1/34/brogyanyi_kalman/skat-lex_szem – ALBERTINI Béla: A fotószakíró Brogyányi Kálmán. Pozsony, AB-ART Kiadó, 2003. 11. p.
7. HUSHEGYI Gábor: Brogyányi Kálmán – a művészet, a nép, a nemzet és a politika szolgálatában. 100 éve született a két világháború közötti korszak vitatott csehszlovákiai magyar személyisége. = Fórum. 7. évf. 2005. 4. sz. 173–188. p. http://www.foruminst.sk/publ/szemle/2005_4/szemle_2005_4_hushegyi.pdf
8. SZALATNAI Rezső: Egy esztendő mérlege. = Esti újság, 1939. nov. 19. 11. p.
9. BROGYÁNYI Kálmán: A régi Pozsony magyar közkönyvtára. In: A Toldy Kör irodalmi évkönyve. 1941. Szerk. Császár István. Bratislava-Pozsony, 1941. 137–140. p.
10. MEZEI Gábor: A magyar könyvtárügy Szlovénországon. In: Magyar Minerva. 7. évf. Pozsony-Bratislava, 1936. 225–228. p.
11. Önállósítják a pozsonyi városi könyvtár német részét. A németek kívánságára. = Új hírek, 1939. jan. 14. 3. p.
12. KÉGLI Ferenc: A pozsonyi városi magyar közkönyvtár története a helyi magyar lapok tükrében 1939–1944. In: Verejně knižnice v nové Evropě = Öffentliche Bibliotheken in einem Neuen Europa = Les bibliothèques publiques dans une Europe nouvelle. Zborník zo IV. medzinárodnej knihovníckej konferencie. 28.–30. september 2000, Primaciálny palác, Bratislava. Bratislava, Tympanon, 2000. 43–49. p.
13. Megalakul a pozsonyi városházán a magyar könyvtár-tanács. Dr. Neumann Tibor interpellációi a városi tanácsadó testület ülésén. = Új hírek, 1939. febr. 12. 6. p. – Magyar könyvtár-tanács a pozsonyi városházán. Vanek dr. Pozsony új tisztiorvosa. = Esti újság, 1939. febr. 12. 5. p. – A tanács tagjaivá a párt dr. *Duka-Zólyomi Norbert* ügyvédet, Mayer Imre tanárt, dr. *Reinél János* szerkesztőt, *Schleicher László*, Stelczér Lajos és *Vargha Iván* tanárokat, *Wildmoserné-Wimberger Annát* és *Zsakay Ödön* nyugdíjast javasolta.
14. A Magyar Kulturális Tanács kiáltványa! = Új hírek, 1938. okt. 12. 2. p.
15. Hatvan tagból áll a pozsonyi Magyar Ház előkészítő bizottsága. = Új hírek, 1939. jan. 8. 5. p.
16. Pénteken megnyílik a pozsonyi városi magyar közkönyvtár. Közel tízezer könyve van az egyetlen magyar közkönyvtárunknak. = Új hírek, 1939. szept. 1. 7. p.
17. Látogassuk a Városi Magyar Könyvtárt. = Új hírek, 1939. szept. 19. 5. p.
18. Ének az éjben. Szlovákiai magyar írók 1939–1945. i. m. 272. p.
19. A pozsonyi Városi Magyar Könyvtár [...] = Új hírek, 1939. aug. 6. 8. p.
20. Pénteken megnyílik a pozsonyi városi magyar közkönyvtár. i. m.
21. BROGYÁNYI Kálmán: Magyar könyvtári szolgálat. i. m. 55. p.
22. Brogyányi Kalman: Curriculum vitae. Gépirat. Albertini Béla szíves közlése alapján.
23. Pénteken megnyílik a pozsonyi városi magyar közkönyvtár. i. m.
24. Látogassuk a Városi Magyar Könyvtárt. i. m. – A pozsonyi városi könyvtár [...] = Új hírek, 1939. okt. 4. 2. p.
25. A bratislavai Városi Magyar Könyvtár szeptember 2-án, hétfőn kezdi meg újra a könyvkölcsönzést. = Új hírek, 1940. szept. 1. 3. p.
26. Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. jan. 17. 7. p.
27. Csak június 25-ig adnak ki kölcsönkönyveket a Városi Magyar könyvtárban. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. jún. 25. 7. p.
28. A Magyar Párt pozsonyi pártvezetőségének ülése. A Városi Magyar Könyvtár forgalma örömdetesesen emelkedik. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1943. febr. 26. 2. p.
29. A Képzőművészeti Egyesület közgyűlése. = Új hírek, 1940. máj. 25. 4. p.

30. Új hírek, 1939. okt. 29. 4. p.; nov. 26. 4. p.; dec. 3. 4. p.; dec. 10. 4. p.; 1940. febr. 18. 4. p.
31. Új hírek, 1940. febr. 15. 2. p.; febr. 25. 4. p.; márc. 3. 9. p.
32. December 1-én [...] = Új hírek, 1939. dec. 1. 4. p.
33. Csütörtökön Brogyányi-előadás a Toldy-Kör szemináriumában. = Új hírek, 1940. okt. 15. 3. p.
34. Új hírek, 1939. júl. 30. 7. p.; aug. 6. 8. p.; szept. 3. 7. p.
35. Csütörtökön Brogyányi Kálmán tart előadást a Toldy Körben. = Új hírek, 1940. nov. 5. 4. p.
36. Brogyányi Kálmán előadása a pozsonyi rádió magyar óráján. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. szept. 5. 8. p.
37. Mezei Gábor: A magyar könyvtárügy Szlovenszón. i. m.
38. ESTERHÁZY János: A szlovákiai magyar család élete a második sorsforduló óta. In: A szlovákiai magyarság élete. 1938–1942. Budapest, Athenaeum, 1942. 7–20. p.
39. A Toldy Kör felkészül az őszi kultúrunkára. = Új hírek, 1939. júl. 28. 5. p.
40. A Toldy Kör legközelebbi kiadványai. = Új hírek, 1941. ápr. 24. 4. p.
41. A Toldy Kör új kiadványai és egyéb új magyar könyvek. = Új hírek, 1941. máj. 8. 4. p.
42. Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. febr. 3. 6. p.
43. Megállapították a sertés, a sertéshús, a zsír és a szalonna árát. = Új hírek, 1941. aug. 9. 4. p.
44. A Toldy Kör új kiadványai és egyéb új magyar könyvek. = Új hírek, 1941. máj. 8. 4. p.
45. BROGYÁNYI Kálmán: Magyar könyvtári szolgálat. i. m. 11. p.
46. Uo. 9. p.
47. Uo. 11. p.
48. Uo. 18. p.
49. Fővárosi Könyvtár Budapest. Útmutató a könyvtár használói számára. Teljesen átd. 5. kiad. Budapest, 1940. 43 p.
50. BROGYÁNYI Kálmán: Magyar könyvtári szolgálat. i. m. 47. p.
51. Babits Mihály összegyűjtött versei. 2. jav. kiad. Budapest, Századvég, 1993. 619–621. p.
52. BAY Ferenc: A korszerű könyvtári szolgálat. Győr, 1940. 10. p.
53. BROGYÁNYI Kálmán: A magyar könyv sorsa. In: A szlovákiai magyarság élete. 1938–1942. i. m. 154–158. p.
54. A pozsonyi Polgári Kaszinó [...] = Új hírek, 1938. ápr. 13. p. 2.; 1940. ápr. 30. 2. p.
55. Két és negyed évszázados pozsonyi egyesület új székháza a Jókai uccában. = Új hírek, 1938. dec. 15. 4. p.
56. A Keresztény Kultúrkör közgyűlése. = Új hírek, 1940. aug. 20. 2. p.
57. „A múlt, a jelen és jövő nagy magyar szintézisét kell ápolnunk.” Ismét Aixinger László dr. lett a Toldy Kör elnöke. = Új hírek, 1941. jan. 28. 3. p.
58. Ismét megnyílt a Toldy Kör könyvtára. = Új hírek, 1941. szept. 12. 3. p.
59. Esterházy János a Katolikus Kaszinó védője. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. máj. 5. 4. p.
60. Felhívás a MAKK tagjaihoz. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. jún. 3. 8. p.
61. Köszönetnyilvánítás. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. jún. 25. 7. p.
62. GYŰRKY Ákos: Nyitrai magyar élet. = A szlovákiai magyarság élete. 1938–1942. i. m. 49–67. p.
63. Érdekes adatok a nyitrai magyar könyvtár hivatalos statisztikájából. = Új hírek, 1940. márc. 9. 4. p.
64. Lőcse városa leszállította a munkásalakások lakbérét. A könyvtártanács új magyar tagjai. Városi közgyűlés. = Új hírek, 1939. márc. 4. 7. p.
65. BROGYÁNYI Kálmán: A magyar könyv sorsa. i. m. 154–158. p.
66. Ajándékkönyvet a SzMKE-szervezeteknek. = Új hírek, 1937. nov. 23. 2. p.
67. BROGYÁNYI Kálmán: A magyar könyv sorsa. i. m. 154–158. p.
68. 20.000 korona értékű könyvvel bővülnek a szlovákiai magyarok könyvtárai. = Új hírek, 1941. jún. 30. 3–4. p.
69. Lelkes hangulatban és az eredményes magyar kultúrunka jegyében folyt le a Szlovákiai Magyar Közművelődési Egyesület nyitrai közgyűlése. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. jún. 30. 3–4. p.
70. A Magyar Párt zsolnai szervezetének taggyűlése. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. jún. 8. 5. p.
71. SzMKE helyi csoport Varannán. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. dec. 2. 7. p.

72. A Madách-Könyvesház karácsonyi könyvjegyzéke. = Magyar hírlap. A szlovákiai magyarság lapja, 1942. nov. 25. 10. p.
73. A népkönyvtárak /közkönyvtárak/ kezelési szabályzata. Közzétette a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 76.300/1934. VII. a szám alatt kelt rendeletével. Budapest,

[193?], Egyetemi ny. [1] fol.

74. Slovenská knižnica – portál ku katalógom a zbierkam slovenských knižníc. <https://www.kis3g.sk>
75. BROGYÁNYI Kálmán: Magyar könyvtári szolgálat. i. m. 47. p.

ELŐSZÓ

Külsőjében és címében szerény, de tartalmában és jelentőségében nagyon fontos könyvet adunk most a szlovákiai magyarság kezébe. A magyar könyvről és annak szolgálatáról szól. Fontossága olyan, hogy nyugodtan mondhatom: *debiusset pridem*, már rég kellett volna jönnie.

A szlovákiai magyarság több mint húsz éven át nélkülözte a rendszeres könyvtári szolgálatot. A jelen helyzetünkben nem mondhatunk le a magyar írás hatalmas nemzetfenntartó és lelket formáló erejéről. Ezért kulturális munkánk jelentős részét a magyar könyv szolgálatának a megszervezése kell, hogy alkossa. Ez pedig a leg-eredményesebben és intézményesen csakis a könyvtári munka keretén belül lehetséges.

A szlovákiai magyarságnak tudomásul kell vennie, hogy magyar könyvet olvasnia nemcsak szórakozás, de kötelessége is. Kötelessége minden magyarnak a szlovákiai magyar sorsközösségben egyéjéfor-
nia az egyetemes és egységes magyar kultúrában minden magyarral.

Minden nemzet lelkesége, érzése, vágyai, szellemi életének színvonala irodalmában fejeződik ki. A magyar irodalom és szellemi élet központja az anyaországban van. Ha tehát benne akarunk maradni az egyetemes magyar szellemi fejlődésben, gondoskodnunk kell a magyar könyv szolgálatának tervszerű megszervezéséről.

A jelen mű ezt a célt szolgálja. Pontos és a lehetőséghez mérten teljes felvilágosítást nyújt a könyvtári munka minden ágában. Könyvtárosaink hasznos ismeretanyagot meríthetnek belőle. De a nagyközönség és a kulturmunkások számára is fontos, hogy tiszta képet nyerjenek az olvasó és a könyvtár viszonyáról.

Brogyányi Kálmánt, e munka szerzőjét a kisebbségi szolgálat parancsa szólította e munkára. Műve gyakorlati célt öhajjt szolgálni. Reméljük, hogy a könyvtári szolgálat terén végzett munkája, programunk keretén belül, eredményes lesz.

Most újtára bocsájtom e könyvet azzal a reménnyel, hogy minden népművelő, minden könyvtáros, de minden magyar ember, aki kézbe veszi e könyvet, a magyar írás lelkes hívévé válik. S a magyar könyv elindúhat diadalmas hódító útjára a szlovákiai magyar lelkében.

CSÁKY MIHÁLY